

ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ УНИВЕРЗИТЕТА У КРАГУЈЕВЦУ
Институт за правне и друштвене науке

**СЛОБОДА ПРУЖАЊА УСЛУГА
И ПРАВНА СИГУРНОСТ**

Уредник
МИОДРАГ МИЋОВИЋ

Крагујевац
2019.

СЛОБОДА ПРУЖАЊА УСЛУГА И ПРАВНА СИГУРНОСТ

Зборник реферата по позиву са Међународног научног скупа одржаног 17. маја 2019. године, на Правном факултету у Крагујевцу у организацији Института за правне и друштвене науке Правног факултета Универзитета у Крагујевцу.

Међународни научни одбор Мајског саветовања:

Проф. др Мирослав Миловић, Филозофски факултет Универзитета у Бразилији; Проф. др Маркус Фаро де Кастро, Правни факултет Универзитета у Бразилији; Проф. др Данче Манолева-Митровска, Правни факултет "Јустинијан I", Универзитета "Кирил и Методије" Скопље; Проф. др Миха Јухарт, Правни факултет Универзитета у Љубљани; Проф. др Хрвоје Качер, Правни факултет Свеучилишта у Сплиту; Проф. др Един Ризвановић, Правни факултет Универзитета "Џемал Биједић" у Мостару; Проф. др Снежана Миладиновић, Правни факултет Универзитета Црне Горе; Проф. др Миодраг Мићовић, Правни факултет Универзитета у Крагујевцу

ИЗДАВАЧ: Правни факултет Универзитета у Крагујевцу
Институт за правне и друштвене науке
Јована Цвијића 1, 34000 Крагујевац
телефон: (034) 306 513, 306 504
телефакс: (034) 306 540
е-пошта: faculty@jura.kg.ac.rs
веб: <http://jura.kg.ac.rs>

РЕЦЕНЗЕНТИ Проф. др Хрвоје Качер
Проф. др Снежана Миладиновић
Проф. др Миодраг Мићовић

ЗА ИЗДАВАЧА: Проф. др Драган Вујисић

УРЕДНИК: Проф. др Миодраг Мићовић

ШТАМПА: Графопромет д.о.о.

ТИРАЖ: 120

ISBN 978-86-7623-088-4

Штампање Зборника подржало Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије

САДРЖАЈ

Начелна разматрања о услугама

1. Др Снежана Миладиновић, редовни професор
ПРАВНА СИГУРНОСТ И СЛОБОДА ПРУЖАЊА УСЛУГА 3
2. Др Миодраг Мићовић, редовни професор
О УСЛОВНОМ УСЛУЖНОМ ПРАВУ 21
3. Др Срећко Јелинић, редовни професор
ПРУЖАЊЕ УСЛУГА КАО ВИТАЛНА КОМПОНЕНТА
СУВРЕМЕНЕ ЕКОНОМИЈЕ – О ОДГОВОРНОСТИ
ПРУЖАТЕЉА УСЛУГА ЗА КВАЛИТЕТУ ПРУЖЕНЕ УСЛУГЕ 39
4. Др Милан Палевић, редовни професор
ЕЛЕМЕНТИ УСЛУГЕ КАО ПОСЕБНОГ ОБЛИКА ПРОИЗВОДА 59
5. Др Марко Ђурђевић, ванредни професор
ПРАВНА СИГУРНОСТ У УГОВОРУ 71

Пословне и прометне услуге

1. Др Свето Пурић, редовни професор
СЛОЖЕНА ЗЕМЉОРАДНИЧКА ЗАДРУГА –
БОРБА ЗА КВАНТИТЕТ, КВАЛИТЕТ И КОНТИНУИТЕТ 93
2. Др Емилија Станковић, редовни професор
УЛОГА ТРАНСПОРТА У СНАБДЕВАЊУ РИМА 103
3. Др Драган Батављевић, редовни професор
ПРУЖАЊЕ УСЛУГА ОД СТРАНЕ ПРИВРЕДНИХ КОМОРА
КАО ОРГАНИЗАЦИЈА НА БАЗИ УЧЛАЊЕЊА 113
4. Маст. Ратомир Антоновић, сарадник у настави
УСЛУГЕ ПРИВАТНОГ СЕКТОРА БЕЗБЕДНОСТИ
У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ 125
5. Ана Тимчић, докторанд
ЗАДРУЖНА РЕВИЗИЈА КАО УСЛУГА И ПРАВНА
СИГУРНОСТ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ 141

Финансијске и банкарске услуге

1. Др Хрвоје Качер, редовни професор
Др Бланка Качер, доцент
CHF CASE – 2019. ГОД. 153

2. Др Данче Манолева Митровска, редовни професор
 Мр Владимир Митревски
 НАПЛАТА ПОТРАЖИВАЊА БАНКЕ ПО ОСНОВУ
 УГОВОРА О КРЕДИТУ БАЗИРАН НА МЕНИЦИ
 И ИСПЛАТА ПОВЕРИЛАЦА У СТЕЧАЈУ ДУЖНИКА 185
3. Др Биљана Петревска, ванредни професор
 ФИНАНСИЈСКА СИГУРНОСТ ДЕПОЗИТА У МАКЕДОНИЈИ
VIS A VIS ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ 203
4. Др Владимир Козар, ванредни професор
 НИШТАВОСТ ВАЛУТНЕ КЛАУЗУЛЕ - ОГРАНИЧЕЊЕ СЛОБОДЕ
 ПРУЖАЊА ФИНАНСИЈСКИХ УСЛУГА И НАРУШАВАЊЕ
 ПРАВНЕ СИГУРНОСТИ 217
5. Др Јасмина Лабудовић Станковић, ванредни професор
 ПРИВАТНИ ИНВЕСТИЦИОНИ ФОНДОВИ 247
6. Др Јакоб Накић, доцент
 ОБРНУТА ХИПОТЕКА /НОВУМ ИЛИ ЈОШ ЈЕДНА ПРЕВАРА?/ 259
7. Маст. Јована Брашић Стојановић, асистент
 ИНВЕСТИЦИОНЕ УСЛУГЕ БРОКЕРСКО-ДИЛЕРСКОГ ДРУШТВА 283

Осигурање

1. Др Зоран Миладиновић, редовни професор
 ОБАВЕЗЕ УГОВАРАЧА ОСИГУРАЊА, ОДНОСНО
 ОСИГУРАНИКА ИЗ УГОВОРА О ОСИГУРАЊУ 301
2. Маст. Данијела Глушац, истраживач приправник
 ИСКЉУЧЕНИ РИЗИЦИ ИЗ ПОКРИЋА У ОСИГУРАЊУ ЖИВОТА 319

Туризам

1. Др Драган Вујисић, редовни професор
 ТУРИСТИЧКЕ АГЕНЦИЈЕ 333
2. Др Мирослав Милосављевић, ванредни професор
 Маст. Јелена Милосављевић
 Маст. Огњен Бакмаз, предавач
 УГОВОРИ О ТУРИСТИЧКИМ УСЛУГАМА С ПОСЕБНИМ ПОГЛЕДОМ
 НА УГОВОР О АНГАЖОВАЊУ ТУРИСТИЧКИХ КАПАЦИТЕТА 343

Спорт

1. Др Ненад Ђурђевић, редовни професор
 ВРШЕЊЕ ПОСЛОВА ОДРЖАВАЊА РЕДА
 НА ЈАВНИМ СКУПОВИМА 359

Др Биљана Петревска, ванредни професор
Правног факултета „Јустинијан Први“
Универзитета „Св Кирил и Методиј“ у Скопљу

УДК: 336.71(4-672EU:497.7)

ФИНАНСИЈСКА СИГУРНОСТ ДЕПОЗИТА У МАКЕДОНИЈИ VIS A VIS ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ

Резиме

Главни циљ овог рада је да анализира финансијску сигурност депозита македонских грађана, као и Директиву Европске уније о системима (шемама) за осигурање депозита. Овај рад се састоји од 4 дела. У првом делу: „Увод“ дефинирамо појам „ризик“ и такође објашњавамо разлоге због којих настаје системски ризик. У другом делу: „Директива Европске уније о системима (шемама) за осигурање депозита“, детаљно анализирамо правни оквир Европске уније који регулише питање система (шеме) осигурања депозита у државама чланицама. У трећем делу: „Финансијска сигурност депозита у Македонији“ анализирамо правни и институционални оквир у нашој земљи који регулише систем осигурања депозита и упоређујемо га са Директивом Европске уније за системима (шемама) о осигурања депозита, да бих видели шта смо применили из ову Директиву и да бих предложили које мере треба предузети у будућности како би се ускладио македонски законски оквир система (шеме) осигурања депозита на путу ка Европској унији. У четвртом делу: „Закључак“, дали смо основне закључке који произлазе из нашег рада.

Кључне речи: депозит, директива, шема, банка, фонд.

1. Увод

Термин „ризик“ у литератури, заиста има безброј дефиниција. Па тако, могућност апсолутног или релативног губитка у неких очекивања назива се ризиком.¹ Термин "ризик" се дефинише и као неизвесност која је повезана са трошковима, губитком или било каквом штетом.² Термин "ризик у финансијама" је потенцијални финансијски губитак од трговања,

¹ Oxford Dictionary of Finance and Banking, (2005), Oxford University Press, 2005, p. 357.

² Hoffman, S. L., *The Law and Business of International Project Finance*, Second Edition, Transnational Publishers, Inc. and Kluwer Law International, 2001, p. 96.

или од портфолија инвеститора током времена.³ Ризик је претња да ће догађај или активност утицати на некога супротно од способности банке да максимизира профит и да постигне своје циљеве.⁴

Према македонском правном систему, појам „ризик“ у банкарском пословању је вероватно активност или догађај који има директан негативан утицај на банку и/или основну имовину, а самим тим и тешкоће у остваривању њених циљева.⁵ Комерцијалне банке у модерним банкарским институцијама преузимају ризике како би оствариле профит.

С друге стране, системе (шеме) за гарантовање депозита могу се дефинисати као организовани скуп решења за заштиту широке мреже депонента у случају инсолвентности дате финансијске институције. Основни задатак гарантних фондова је да одрже гаранцијску шему на начин који штити своје депоненте од последица банкрота финансијских институција. Њихове одговарајуће функције (додељене након глобалне финансијске кризе) обично имају шире значење за пружање финансијске помоћи јавним институцијама у циљу смањења трошкова интервенције, одржавања финансијске стабилности и учешћа у решавању.

Системски ризик⁶ значи ризик да уз пропаст једне комерцијалне банке може доћи до колапса читавог банкарског система. Да би се спречила његова појава, у пракси банке обезбеђују ликвидност усред финансијске кризе од стране Централне банке, или имају систем (шеме) осигурања депозита и бонитетну регулацију и надзор.⁷

Системски ризик у банкарском пословању регистрован је у прошлости, али оно што је најсвежије у нашим сећањима је светска економска (финансијска) криза у којој је његово присуство било евидентно. У циљу заштите банака од колапса банкарског система, Европска унија је усвојила много мера, правила, стандарда, смерница, итд. Једна од њих је посебно повезана са системским ризиком, а то је Директива Европске уније о системима (шемама) за осигурање депозита.

³ Dempster, M. A. H., *Risk Management: Value at Risk and Beyond*, University of Cambridge, Cambridge University Press, 2002, p. 1.

⁴ Darlington, A., Grout, S., Whitworth, J., *How safe is safe enough – An introduction to risk management*, The Staple Inn Actuarial Society, 2001, p. 3.

⁵ National Bank of the Republic of Macedonia, *Decision on the risk management*, („Official Gazette of the Republic of Macedonia“ No. 42/2011), March 31, 2011.

⁶ Kern, A., Rahul, D., Eatwell, J., *Global Governance of Financial Systems: International Regulation of Systemic Risk*, Oxford University Press 2006, pp. 14-34.

⁷ Janssen, S., *British and German Banking Strategies*, Palgrave Macmillan, 2009, p. 243

2. Директива Европске уније о системима (шемама) за осигурање депозита

Директива Европске уније о системима (шемама) за осигурање депозита⁸ је први пут усвојена 1994 године како би се заштитили мали депоненти и њихови депозити у банкама у државама чланицама Европске уније које имају обавезу да обезбеде минимални депозитни фонд осигурања од 20.000 ЕУРА. Минимални фонд је имао необавезних 10% саосигурања који су укључивали девизне депозите. Према овој Директиви, филијале који су се налазили изван земље домаћина такође могли су да раде по шеми домаћина, а иначе су били у надлежности матичне државе.

Али светска економска (финансијска) криза и системски ризик који је био њен продукт, наметнули су потребу за променом постојеће Директиве, посебно раније прописаног нивоа покривености, а период за компензацију депонентима банке пао је у кризу. Стога је Европска комисија 12 јула 2010 године усвојила предлог за нову Директиву о системима (шемама) за осигурање депозита.⁹ Нагласак је био стављен на усклађивање и поједностављење процедуре за осигурање депозита, њихово брже плаћање и побољшане шеме финансирања.

Ова шема гарантног депозита је била нека врста сигурносне мреже за банковних рачуна депонената у случају пропаст банке, која је служила за компензацију рачуна клијената (депонената) банке до одређеног нивоа покривености. То је повећавало поверење депонената и осигуравало дугорочну финансијску стабилност.

Директива о системима (шемама) за осигурање депозита, усвојена у марту 2009 године, наметнула је правило према којем је покривеност депозита била повећана са минималног нивоа од најмање 20.000 ЕУРА на 50.000 ЕУРА до Јуни 2010 године, а до краја године повећала се на 100.000 ЕУРА. Депозити покривени овим шемама односе се на све рачуне које власник (појединац) има на свом рачуну у истој банци, али такође штити и све депозите које држе физичка и мала предузећа (правна лица) у свим валутама. До усвајања ове нове

⁸ European Parliament and Council Directive 94/19/EC on Deposit-Guarantee Schemes, Official Journal of the European Communities 31 May, 1994, L135/5, p.5.

⁹ See:

- European Parliament and Council Directive, 2009/14/EC amending Directive 94/19/EC on deposit-guarantee schemes as regards the coverage level and the payout delay, Official Journal of the European Union L 68/3, pp. 1-5.

- Eisenbeis, R.A., Kaufman, G.G., *Cross-Border Banking: Challenges for Deposit Insurance and Financial Stability in the European Union*, Federal Reserve Bank of Atlanta, Working Paper 2006-15a, January 2007, pp. 13-25.

- Hardy, D.C., Nieto, M.J., *Cross-Border Coordination of Prudential Supervision and Deposit Guarantees*, IMF WP/08/283, pp. 3-23.

- Fonteyne, W. et. al., *Crisis management and resolution for European banking system*, IMF WP/10/70, pp.16,17.

Директиве, период за компензацију депонентима био је 3 месеца у случају пропаст банке. Међутим, до краја 2010 године законски прописани период је био 7 дана.

Такође, да би ове шеме за осигурање депозита имале довољно средстава за надокнаду депонената у тако непожељном сценарију, комерцијалне банке према овој Директиви ће морати да плаћају редовне доприносе, а ови фондови ће чинити 1,5% осигураних депозита у шемама. Ова нова правила финансирања осигуравају да свака шема има довољно ресурса за решавање пропаст банака. Банке са већим ризиком ће плаћати веће доприносе у поређењу са оним банкама које ће успешно пословати.

У складу са новом структуром надзора, Европско банкарско тело ће олакшати функционирање шемама за осигурање депозита, тако да ће Европска управа за банкарство бити укључена у стрес тестове и преиспитати шеме, како би помогла у превазилажењу могућих приговора и осигуравању конзистентну процену доприноса на основу ризика сваке комерцијалне банке.

Државе чланице Европске уније до краја 2012 године морале су донети законе у својим земљама у складу са овом Директивом Европског Парламента и Савета. У 2013 години ступио на снагу период од 7 дана за исплату депонентима, док је година 2027 предвиђена за ступање на снагу побољшаног механизма финансирања, који би се требао постићи у свим државама чланицама у Европској унији до 2027 године.

Директива 2014/49/ЕУ је слична у смислу форме у односу на предлог из 2010 године, али су захтеви везани за финансирање и наплату банкарског сектора ублажени. Већина одредби (са неким изузецима) требали су да буду укључени у национални правни поредак до средине 2015 године, уз неколико изузећа (чл. 20). Најважније одредбе Директиве 2014/49/ЕУ односе се на нове методе финансирања за агенције за осигурање депозита. Банке имају обавезе да редовно уплаћују доприносе у гарантну шему док се не достигне праг од 0,8% гарантованих средстава. Овај износ ће такође бити циљни ниво. Мора се напоменути да је предлог мање амбициозан од првобитно претпостављеног 1,5% (у предлогу Директиве од 12 јула 2010 године). Поред тога, путем дерогације, ниво од 0,8% може се смањити на 0,5%. Таква одлука мора бити одобрена од стране Европске комисије и подржана од банкарског сектора којег карактерише високо ниво концентрације. Осим тога, могућа су и друга изузећа због чињенице да се обавезе плаћања могу рачунати и приликом израчунавања циљног нивоа. Њихово укупно учешће може да достигне чак 30% од укупног броја расположивих средстава. Формално, минимални ниво од 0,8% покривених депозита уведен је као део средстава кориштених за гаранцију депозита. Ипак, у исто време, кроз специјалне дозволе Европске Комисије које дозвољавају снижавање нивоа акумулације и стицање "обавезе за плаћање" (што може бити тешко користити у случају кризе у систему), земљама је дозвољено да избегавају обједињавање средстава. Штавише, увођење нових решења у вези са акумулацијом средстава постепено се одвијало током дужег

временског периода, а механизам финансирања у описаном облику требао би ступити на снагу 3 јула 2024 године, уз могућност даљег одлагања његове имплементације.¹⁰

Овде је вредно споменути однос између Директиве 2014/49/EУ у вези са системима (шемама) осигурања депозита и Директивом 2014/59/EУ у вези са процедурама решавања. Одредбе овог другог документа постављају обавезну сарадњу механизма финансирања резолуције у шеми за осигурање депозита. Гаранцијске шеме су, у светлу чл. 109 од Директиве БРР (*Bank Recovery and Resolution Directive*), обавезне да учествују у финансирању решавања под одређеним условима. Важно је указати на проблем, јер је ризик од употребе средстава програма гаранција депозита много већи због ове обавезе. Може резултирати честим финансијским кратким падовима у агенцијама за осигурање депозита, превладајући са негативном билансу у буџетима, као и потреби за брзим компензацијом дефицита буџета кроз повећање.¹¹

Према предлогу Европске комисије од 24 новембра 2015 године, ЕДИС (Европски систем осигурања депозита) је замишљен као заједничка, наднационална шема гаранција депозита за кредитне институције које припадају банкарској унији (Еуро+Пакт). Као што је предложено у Уредбом 806/2014, предвиђа се да СРБ (Јединствени одбор за решавање) постане извршни орган ЕДИС-а као организација која управља процедурама решавања и уредне ликвидације финансијских институција у банкарској унији. Задачи ЕДИС-а ће бити исти као и они који су одређени државним агенцијама за осигурање депозита у Директиви 2014/49/EУ. Правна основа за успостављање ЕДИС-а је предвиђена у чл. 114 у Уговора о функционисању Европске уније. Очекује се да ће његов опсег бити усклађен са преосталим стубовима банкарске уније и да ће обухватити депозите који постоје у свим банкама које функционишу у његовом распону, без обзира да ли су покривене надзором ЕЦБ-а или државног органа. То не значи ликвидацију система (шеме) осигурања депозита у земљи, јер - кроз њихово посредовање - ЕДИС ће испунити своје задатке, као што су исплата депозита и прикупљање доприноса од банака. Према предлогу Европске комисије, националне шеме гаранција ће годишње плаћати фиксне износе ЕДИС-у директно из њихових финансијских ресурса. Ови доприноси неће представљати додатно оптерећење за банке, јер већ испуњавају захтеве које би, према Директиви 2014/49/EУ, требало постићи

¹⁰ European Parliament and Council Directive 2014/49/EU on Deposit-Guarantee Schemes, Official Journal of the European Communities 16 April, OJ L 173, 12.6.2014, p. 149-178.

¹¹ European Parliament and Council Directive Directive 2014/59/EU of Bank Recovery and Resolution Directive 2014/59/UE, of 15 May 2014 establishing a framework for the recovery and resolution of credit institutions and investment firms and amending Council Directive 82/891/EEC, and Directives 2001/24/EC, 2002/47/EC, 2004/25/EC, 2005/56/EC, 2007/36/EC, 2011/35/EU, 2012/30/EU and 2013/36/EU, and Regulations (EU) No 1093/2010 and (EU) No 648/2012, of the European Parliament and of the Council Text with EEA relevance, OJ L 173, 12.6.2014, p. 190–348.

националним шемама осигурања депозита. Као резултат и ефекта успостављања ЕДИС-а, део националних доприноса ће се једноставно пренети на виши, међу-синдикални фонд - наиме, Фонд за осигурање депозита (ДИФ). То ће, у теорији, омогућити одржавање неутралности трошкова током стварања ЕДИС-а. Циљни ниво агрегираних средстава у ДИФ-у износи 0,8% вредности покривених депозита, а до краја 2024 године очекује се да ће достићи приближно 44 милијарде ЕУРА. Као последица, ЕДИС ће постепено преузети националне фондове, све док се 2024 године не постигне потпуно осигурање ЕДИС-а.¹²

3. Финансијска сигурност депозита у Македонији

Након монетарне независности у Македонији јавља се потреба за увођењем система (шема) за осигурања депозита. То је резултирало проблемом плаћања такозваних "замрзнутих" девизних депозита, због реструктурирања банкарског система, као и неликвидности банкарског сектора, што је резултирало високим израженим губитком поверења у домаћи финансијски систем. Због свега наведеног 1997 године посебан Фонд је институционализован, чији је основни задатак био и још увек је: обезбедити адекватну заштиту депозита у банкама и штедионицама.

Али у том периоду у Македонији дошло је до скандала Битолске штедионице - "ТАТ" где су депоненти изгубили преко 100 милиона немачких марака. Ово је типичан пример разбијања поверења грађана у македонске банке и штедионице, или појава системског ризика у македонској економији. Због овог догађаја, у јулу 2000 године, наша земља је усвојила Закон о Фонду за осигурање депозита, а од марта 2001 године, Фонд је државна институција названа Фонд за осигурање депозита Скопље и правни је наследник Фонда за осигурање штедних улога, Скопље.¹³

Према Закону о Фонду за осигурање депозита, предмет осигурања у Фонду су следећи депозити депонената физичка лица, и то¹⁴:

- денарски и девизни депозити, сертификати и трансакциони рачуни физичких лица у банкама, филијалама страних банака и штедионицама основаним у Македонији,
- депозити везани за картице које издају банке и филијала страних банака основаних у Македонији, и
- приливи страних валута у банке и филијале страних банака основаних у Македонији.

¹² Kerlin, J., *The Role of Deposit Guarantee Schemes as a Financial Safety Net in the European Union*, Palgrave Macmillan, 2017, p.75-85.

¹³ <http://www.fodsk.org.mk/eng/profile.asp>

¹⁴ <http://www.fodsk.org.mk/page/osigurani>.

Од дана приступања Македоније у Европску унију осигурат ће се и депозити правних лица која се сматрају малим привредним субјектима у складу са Законом о привредним друштвима.

Према Закону о Фонду за осигурање депозита у нашој земљи, Фонд не надокнађује следеће депозите, и то¹⁵:

- депозити депонената којима су одобрени привилеговани услови, осим оних који су објављени у банци, филијала иностране банке или штедионица;
- депозити депонената који поседују преко 5% акција са правом гласа у банци, филијали страних банака или штедионици;
- депозити чланова органа управљања банке, филијале иностране банке или штедионице;
- депозите чланова породице директне везе 1-ог степена лица из тач. 2. и 3., супружника и деце; и
- депозити који се односе на трансакције прања новца ако је починилац осуђен и казна је ефективна.

У случају да депонент има обавезе према банци или штедионици, укупан износ депозита депонента умањује се за износ обавеза депонента према банци, филијали иностране банке или штедионици. У случају заједничких депозита, удели депонената сматрају се једнаким, ако уговором није другачије уређено.

Данас је Фонд за осигурање депозита у Македонији састављен од 14 банака и 2 штедионице.¹⁶

Средства Фонда за осигурање депозита износе најмање 4% укупних депозита банака, филијала страних банака и штедионица у Македонији. Средства Фонда за осигурање депозита подразумевају средства са рачуна Фонда у Народној банци Македоније, средства са рачуна Фонда у комерцијалним банкама и средства уложена у вредносне папире.¹⁷

Средства Фонда за осигурање депозита се састоје од оснивачког капитала, наплате премија за осигурање депозита и прихода инвестиција. Средства Фонда за осигурање депозита могу се уложити у:¹⁸

- хартије од вредности издате од стране Македоније и Народне банке Македоније са роком доспећа до дванаест месеци од тренутка када их Фонд купи;
- дужничке хартије од вредности које издају стране земље, централне банке или јавне међународне финансијске институције, рангиране од стране

¹⁵ <http://www.fodsk.org.mk/page/neosigurani>

¹⁶ <http://www.fodsk.org.mk/eng/managing.asp>

¹⁷ Law on Deposit Insurance Fund, (Official Gazette of the Republic of Macedonia, No.63/2000, 29/2002, 43/2002, 49/2003, 66/2003, 81/2008, 158/2010, 43/2014, 15/2015, 153/2015 and 27/2016), Article 5.

¹⁸ Law on Deposit Insurance Fund, (Official Gazette of the Republic of Macedonia, No.63/2000, 29/2002, 43/2002, 49/2003, 66/2003, 81/2008, 158/2010, 43/2014, 15/2015, 153/2015 and 27/2016), Article 6.

најмање две меѓународно признате агенције за процену кредитног ризика, са једном од две највише оцене, до нивоа осигураних девизних депозита;

Средства Фонда могу се користити само за надокнаду осигураних депозита и за покривање оперативних трошкова Фонда за осигурање депозита.

Од оснивања Фонда за осигурање депозита, па све до 31.12.2017 године, током 20 година постојања Фонда за осигурање депозита у македонском окружењу, догодило се 10 ризичних догађаја међу члановима Фонда, тј. 4 банке и 6 штедионица. Фонду је то значило потенцијалну одговорност за надокнаду штедње у укупном износу од 1,5 милијарди денара. Највећи део (86,68%) или 1,3 милијарде денара укупног износа обавезе је обрачуната накнада за депонената Македонске банке АД Скопље у ликвидацији. До 31.12.2017 године, 20.042 штедиша су исплаћени у износу од 1.37 милијарди денара, а то је 90% плаћених обавеза из Фонда за осигурање депозита. Осталих 9,95% су обавезе за надокнаду у укупном износу од 151,46 милијарди денара за 101.909 штедиша који нису узели накнаду. Разлика у укупном износу накнаде се углавном односи на штедише са малим билансним рачунима (између 100,00 и 1000,00 денара), као и на малу групу штедиша из Македонске банке у ликвидацији са великим билансним рачунима, која од почетка свог периода надокнаде до сада нису изабрали начин на који желе да располажу са својим потраживањима од Фонда за осигурање депозита на основу надокнаде.¹⁹

Као што смо видели, кључни закон који гради правни оквир у нашој земљи по питању заштите банкарских депозита је Закон о Фонду за осигурање депозита. Његов циљ је да заиста допринесе повећању поверења у банкарски сектор и да пружи правну заштиту депонентима у банкама, филијалама страних банака и штедионице. Према овом закону, банке и штедионице у земљи које су добиле дозволу од Народне банке Македоније за наплату депозита морају бити чланови Фонда за осигурање депозита, и стога имају обавезу из овог закона да осигурају депозите физичким лицима која ће бити надокнађена.

Систем (шема) осигурања депозита у Македоније примењује суосигурање од 10 процената до 2010 године. До краја 2010 године Фонд за осигурање депозита имао је обавезу да надокнади штете депонентима који се суочавају са финансијским губитком својих депозита касније од 3 месецима након периода суспензије лиценце за банку на следећи начин: 100% од износа до 10.000 ЕУРА, и 90% од износа од 10.000 до 20.000 ЕУРА. Изменама и допунама Закона о Фонду за осигурање депозита из 2010 године, суосигурање је искључено. Изменама и допунама Закона од 17.12.2010 године, уместо две нивоа накнаде, уведена је накнада свих депозита физичких лица у износу од 30.000 ЕУРА. Такође је извршена промена у делу периода у коме штедише

¹⁹http://www.fodsk.org.mk/Upload/Editor_Upload/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0%20%D0%BD%D0%B0%20%D0%B8%D1%81%D0%BF%D0%BB%D0%B0%D1%82%D0%B8_31_12_2017%20%D0%B3%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BD%D0%B0.pdf

могу поново располагати својом имовином, што је значило давање обавезе Фонду за осигурање депозита да започне надокнаду осигураних депозита физичких лица у року од 20 дана од дана доношења одлуке Гувернера Народне банке Македоније.²⁰

Ове измене и допуне које су усвојене у условима светске економске (финансијске) кризе позитивно оцењујемо, јер теоретски доводе до повећања обема банкарских депозита и стопе њиховог раста. Али у то време у Македонији је постојао услов повлачења депозита од домаћих комерцијалних банака, као последица финансијске кризе и заштравања банкарских инвестиција у кредите. Насупрот томе, данас ове две категорије теже сталном расту.

Промене у осигурању депозита могу утицати на проблем моралног хазарда, основицу за процену премија и потенцијалну финансијску обавезу институције за осигурање депозита. Промене у регулативи осигурања депозита у Македонији нису утицале на основицу за процену премија, али је повећана потенцијална финансијска обавеза институције за осигурање депозита. Што се тиче ублажавања проблема моралног хазарда, Фонд за осигурање депозита у нашој земљи треба да размотри увођење премија заснованог на ризику.

У наредном периоду, улазак Македоније у Европску унију и усвајање Директиве о системима (шемама) за осигурање депозита, мораћемо да ускладимо правни оквир за осигурање депозита, тј. ми ћемо морати да осигурамо износ од 100.000 ЕУРА, за који верујемо да македонски банкарски систем још увијек није спреман. У ствари, такав потез би створио ризик од моралног хазарда у комерцијалним банкама и смањило би конкуренцију, чиме би се погоршале њихове активности, јер ће депонентима у земљи бити свеједно у којој ће комерцијалној банци штетети, а као резултат тога средства за њихову поузданост ће бити у потпуности враћена, депоненти ће улагати у оне институције које ће понудити најповољније услове, без обзира на то да ли ће бити узет највећи ризик. Из тих разлога сматрамо да је оптимално стање преокренуто кроз осигурање депозита до одређеног износа, али не у потпуности, као што је тренутно решење у Македонији.

Такође, позитивно решење Македонског правног оквира је законска промена која скраћује период надокнаде депозита (са 3 месеца - на 20 дана), али да би се ускладила са Директивом о системима (шемама) за осигурање депозита Европске уније, период надокнаде неће прећи 7 дана.

Од дана приступања Македоније у Европској унији осигурат ће се и депозити малих привредних субјеката, а сматрамо да то није правна одлука, те стога предлажемо измене и допуне постојећег Закона о Фонду за осигурање депозита, у којој би се сада или у блиској будућности укључила штедња малих привредних субјеката, све док Македонија не постане чланица Европске Уније.

²⁰ <http://www.fodsk.org.mk/eng/guarant.asp>

Наше критике су усмерене и на правна решења за одвајање високих премија од стране комерцијалних банака у погледу осигурања штедних депозита код Фонда за осигурање депозита, за брже наплаћивање средстава на рачун чињенице да су ове алокације бескорисне за комерцијалне банке тј. не носе камату и представљају неповратни трошак у њихов биланс успеха. Из ових разлога, и да би се ускладили са Директивом Европске уније о системима (шемама) за осигурање депозита, предлагемо стварање шеме према којој ће комерцијалне банке имати различите трошкове у том погледу, у складу са њиховим резултатима, ликвидношћу и солвентношћу, комерцијалне банке које имају више резултате би плаћале ниже премије од комерцијалних банака које раде са већим ризиком и које имају лошије резултате. Тако ће Фонд за осигурање депозита допринети јачању дисциплине банкарског система и смањењу проблема моралног хазарда, и на тај начин повећати поверење грађана.

Говорећи о поверењу, Директиве Европске уније о системима за осигурања депозита значајно наглашавају транспарентност у раду институција, те стога препоручујемо и већу транспарентност у раду Фонда за осигурање депозита Македоније, како би се јавно објавили стопе премија за које се поједине банке задужују. Такође може се повећати овлашћења Фонда за осигурање депозита, јер би то омогућило поред контроле банака које спроводе Народна банка Македоније, Фонд за осигурање депозита да врши контролу у комерцијалним банкама, у циљу заштите својих осигураника - држављани Македоније. У том случају, ако утврди да је пословна банка ризична, Фонд за осигурање депозита може подузети превентивне мере како би спречио појединачну или системску банковну кризу.

4. Закључак

Светска економска (финансијска) криза била је јасан сигнал да су потребне неопходне реформе у глобалној финансијској архитектури, посебно у побољшању међународних финансијских прописа и супервизорских стандарда.²¹ Коначно, 6. јуна 2012 године, Европска унија је усвојила оквир који укључује нове мере управљања како би се спречиле будуће банкарске кризе.²² Овај заједнички оквир који се састоји од правила и овлашћења која би требало да помогну државама чланицама Европске уније да спрече неповољну ситуацију, тј. Систем, захтева превенцију свих великих банака које морају да

²¹ Mayes, D.G., Wood, G.E., *The Structure of Financial Regulation*, Routledge International Studies in Money and Banking, 2007, pp. 264-296.

²² See:

- European Commission, *New crisis management measures to avoid future bank bail-outs* (IP/12/570), Brussels, 6 June 2012.

- http://ec.europa.eu/internal_market/bank/crisis_management/index_en.htm (MEMO/12/416).

припреме планове за опоравак. Ако се финансијско стање банке погорша и не може бити боље, предлог осигурава да се функције банке могу уштедети, док ће трошкови реструктурирања и решавања пропалих банака сносити власници банке, а не порезни обвезници као што је било пре. У овог оквира, супервизори ће имати овлашћење да именују посебног директора у банци у ограниченом временском периоду када дође до значајног погоршања финансијског стања када прописане мере и инструменти нису довољни за уклањање неповољне ситуације.

Након увођења реформе у вези са Директивом системима (шеме) о осигурања депозита из 2014 године, горе описана ситуација се побољшала. С обзиром на чињеницу да Директива захтева акумулацију средстава једнака вредности од 0,8% покривених депозита, опсег успешних интервенцијских способности осигураватеља депозита значајно ће порастати у неким земљама Европској унији. Планирана реформа ће имати највећи утицај у земљама у којима су агенције за осигурање. Анализе откривају да ће промене уведене Директивом из 2014 године омогућити интервенцију и исплату депозита углавном малим и средњим банкама у Европској унији, док ће велике банке и даље остати изван капацитета агенције за осигурање депозита. На тај начин се морају тражити нова решења како би се побољшала ефикасност пословања агенција за осигурање депозита или побољшало њихово функционирање новим, банкарским алатима. Анализа прописа из Директиве БРР доводи до закључка да су нови задаци предвиђени у финансијској сигурносној мрежи, која је успешно испуњена од стране агенције за осигурање депозита. Ово може значити нови модел функционисања, а у наредна фаза еволуције, и Македонија ће морати да изврши измене у свом правном оквиру како би укључила све густеије које су наведене у Директивама Европској унији.

Иначе, добро израђен закон који би се досљедно примењивао у пракси је изузетно важна претпоставка и оквир за прудентно управљање ризицима у банкарском сектору. На тај начин долазимо до идеје овог рада који сам по себи проучава укупног законодавства Македоније и Европске уније у области управљања системским ризицима у банкарском сектору и практичних резултата његове имплементације у овој области и даје предлоге за његово побољшање у будућности.

Треба напоменути да у садашњости Македонија има солидан правни оквир, што је добра основа за решавање системског ризика. Међутим, у наредном периоду морат ћемо узети озбиљну и свеобухватну референцу за усклађивање македонског законодавства са законодавством Европске уније, посебно за потпуно прихваћање и имплементацију Директиве Европске уније о системима (шемама) за осигурање депозита.

*Biljana Petrevska, Ph.D., Associate Professor
Faculty of Law "Justinianus Primus"
University "Ss. Cyril and Methodius", Skopje*

FINANCIAL SAFETY OF THE DEPOSITS IN MACEDONIA VIS A VIS EUROPEAN UNION

Summary

The main purpose of this paper is to analyze the financial safety of the deposits of Macedonian citizens and also the Deposit Guarantee Schemes Directive of the European Union. These paper consists of 4 parts. In the first part: "Introduction" we define the term "risk" and we also explain the reasons that arises the systemic risk. In the second part: "Deposit Guarantee Schemes Directive of the European Union", we analyze in detail the legal framework of the European Union that regulates the issue of the deposit insurance system in its member states. In the third part: "Financial safety of the deposits in Macedonia", we analyze the legal and institutional framework in our country that regulates the deposit insurance system and it is compared with the Directive of the European Union for Deposit Guarantee Schemes, in order to see what have we implemented of this Directive, and to suggest what measures should be taken in the future in order to harmonize the Macedonian law-framework of deposit insurance system on the road to the European Union. In the fourth part: "Conclusion", we are giving our basic conclusions that arise from our paper.

Key words: *deposit, directive, system, bank, fund.*

Литература

- Banking Law, (Official Gazette of the Republic of Macedonia, No.67/2007, 90/09, 67/2010, and 26/13).
- Darlington A., Grout S, Whitworth J., *How safe is safe enough – An introduction to risk management*, The Staple Inn Actuarial Society, 2001.
- Dempster M.A.H., *Risk Management: Value at Risk and Beyond*, University of Cambridge, Cambridge University Press, 2002.
- Eisenbeis R.A., Kaufman G.G., *Cross-Border Banking: Challenges for Deposit Insurance and Financial Stability in the European Union*, Federal Reserve Bank of Atlanta, Working Paper 2006-15a, January 2007.

- European Parliament and Council Directive 94/19/EC on Deposit-Guarantee Schemes, Official Journal of the European Communities 31 May, 1994, L135/5.
- European Parliament and Council Directive, 2009/14/EC amending Directive 94/19/EC on deposit-guarantee schemes as regards the coverage level and the payout delay, Official Journal of the European Union L 68/3.
- European Parliament and Council Directive Directive 2014/59/EU, Bank Recovery and Resolution Directive 2014/59/UE”, of 15 May 2014 establishing a framework for the recovery and resolution of credit institutions and investment firms and amending Council Directive 82/891/EEC, and Directives 2001/24/EC, 2002/47/EC, 2004/25/EC, 2005/56/EC, 2007/36/EC, 2011/35/EU, 2012/30/EU and 2013/36/EU, and Regulations (EU) No 1093/2010 and (EU) No 648/2012, of the European Parliament and of the Council Text with EEA relevance, OJ L 173, 12.6.2014.
- European Commission, *New crisis management measures to avoid future bank bail-outs*, (IP/12/570), Brussels, 6 June 2012.
- European Parliament and Council Directive 2014/49/EU on Deposit-Guarantee Schemes, Official Journal of the European Communities 16 April, OJ L 173, 12.6.2014.
- Janssen S., *British and German Banking Strategies*, Palgrave Macmillan, 2009.
- Kern A., Rahul D., Eatwell J., *Global Governance of Financial Systems: International Regulation of Systemic Risk*, Oxford University Press 2006.
- Kerlin Jakub, *The Role of Deposit Guarantee Schemes as a Financial Safety Net in the European Union*, Palgrave Macmillan, 2017.
- Law on Deposit Insurance Fund, (Official Gazette of the Republic of Macedonia, No.63/2000, 29/2002, 43/2002, 49/2003, 66/2003, 81/2008, 158/2010, 43/2014, 15/2015, 153/2015 and 27/2016).
- Mayes D.G., Wood G.E., *The Structure of Financial Regulation*, Routledge International Studies in Money and Banking, 2007.
- National Bank of the Republic of Macedonia, “Decision on the risk management”, („Official Gazette of the Republic of Macedonia“ No. 42/2011), March 31, 2011.
- Oxford Dictionary of Finance and Banking, (2005), Oxford University Press, 2005.
- Fonteyne W., Bossu W., Cortavarria-Checkley L., Giustiniani A., Gullo A., Hardy D., Kerr S., *Crisis management and resolution for European banking system*, IMF WP/10/70, 2010.
- Hardy D.C., Nieto M.J., *Cross-Border Coordination of Prudential Supervision and Deposit Guarantees*, IMF WP/08/283, 2008.
- Hoffman S.L., *The Law and Business of International Project Finance*, Second Edition, Transnational Publishers, Inc. and Kluwer Law International, 2001.
- http://ec.europa.eu/internal_market/bank/crisis_management/index_en.htm (MEMO/12/416).
- <http://www.fodsk.org.mk/eng/profile.asp>
- <http://www.fodsk.org.mk/eng/managing.asp>
- http://www.fodsk.org.mk/Upload/Editor_Upload/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0%20%D0%BD%D0%B0%20%D0%B8%D1%81%D0%BF%D0%BB%D0%B0%D1%82%D0%B8_31_12_2017%20%D0%B3%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BD%D0%B0.pdf
- <http://www.fodsk.org.mk/page/osigurani>
- <http://www.fodsk.org.mk/page/neosigurani>

<https://www.ebscohost.com/titleLists/a9h-journals.htm>

Academic
Journal

1450-
9636

Kragujevac Journal of
Science

University of Kragujevac, Faculty of
Science

01/01/2018

Y

Available
Now

Serbia K2MW